

Yore apirigi tek ame abumente mito ni kot atekere lub me winyo pido.

Land and
Equity Movement
in Uganda (LEMU)

Making land work for us all

3rd December, 2014

KOT obedo ka cokere ame odonyo kede ngol awopere kede cik iye, onyo Kan ame duloro ame cik oyeye me winyo pido bedo iye me tyeko atubatuba ikin jo. Awopere kede cik ame twero mere nwongere idul 88 me cik ame mako LOBO (Land act CAP 227). Atekere omio twero me winyo kede kato ingol gi ipido me lara lobo kun itungcel dang omio gi twero me winyo kop acalo odwek jo (mediators). Cik man ka ineno aber mio Atekere twero me tic acalo **KOT**.

Bala kot komittee me Atekere ame awinyo pido me lara lobo myero nge aber yore apirigi tek amyero olub me kato kede ngol kakare dok okato kede ngol atir, me ateni abongo lengere. Yore apirigi tekki onyo ileb Muno Natural justice mito Ngol atir, me ateni abongo lengere, mito ni ngol bed abongo camucana kun oworo twero adano arorom." Tic Ongol Kop onyo kot me neno ni yo man olubu, tye opoko yie idul aryo adongo: 1) Me neno ni ongolo kop abongo lengere onyo dworo kor dano acel ikin jo atye apido ame man mio lwak bedo kede gen kede woro ikom KOT me Atekere. 2) Me neno ni pido owinyo abongo lengere kun omio jo apido obedo kede ngec kede kare ikom pidogi, kun dang omio twero me gamo adot, kede kelo cadene gi inyim okiko.

Yo me aluba kede Tic a kot magi aryoni dok ongwengweka kit man:-

1) Jo ducu rom aroma inyim cik. (Every one is the same before the law)

Atekere myero nen ni otero jo apido ducu arorom aroma abongo paro nga agin obedo; kadi alonyo onyo acan; kadi atin onyo dano otii; icoo onyo dako, onyo dano ayaa iyi Atekere man onyo atekere apat. Cik akwako opido kede kit ame atero kede dano ducu myero bed arorom- aroma bala aporere, committee me Atekere myero bed kede wel cul arorom. Jo ducu myero lub cik arom aroma. Committee me atekere myerope tam ni tye ngat adit akato cik; kadi dano no olony, tye kede gupu adwong l paco no.

2) Pe lengere onyo miyo lwak ngoli kop ni yin ilengere oko inyim KOT (Impartiality)

Angol kop onyo amemba me kot me Atekere myero pe bed kede miti onyo wat iyi pido(adot) ame otye awinyo. Ka wonkom obedo wat ikin jo ame tye apido en myero tit kan aler bot komiti me Atekere dang te weko kom onyo winyo pido oko bot jo okene ame pe obedo wat me telo kede winyo pido. Pe tye kakare ni yin imede winyo kop man pien bino nen ba yin ilengere aco myero pe ilengere ingolo kop.

3) Miyo kit a kot awot kede nen kan aler but jo ducu (Transparency)

Ginoro keken ame atimere ipido me Atekere myero neni otimo kan aler abongo kano imungoro keken iye dok myero bed ame dang niangere bot lwak.

4) Donyo kede ngol abongo lengere ame opido yeng kede ni ngol ocung iye obedo kop me pido ateni. (Fairness)

Komiti myero ngol kop alubere i cik me lobo me tekwaro onyo me abumente. Apore, kot me atekere myero coo nying jo ot me tye ilara lobo me niang aber kede cimo nga ame tye kede twero me lobo. Kot Atekere myero winy pido kun oniang aber kit ame dano apido onwongo kede lobo myere, ngo abuk cik me Lobo a Won Nyaci (BBBB) tye akoho ikom twero me lobo kede MOKA akot okoho ni nga atye itwero ilobo

5) **Wel jo amýero bed l kot bala owiny pido (Quorum)** Kadi kono bed ba committee me kot me atekere jo tye iye bala jo abongwen, winyo pido me kot mito jo abic ame iyie akinagi myero bed mon kede coo. Pire tek ni l pido moro duc me pido ni jo ame ocako obedo iye myero mede kede, pe omemba me committee atekere anyen dok dony iye.

6) **Pido ni myero kot winy aperu ongolo kop. - (Right to be heard)** Dano ame ngol me kot atekere kwako myero omiekare me miyo titi kot ngecere ame kot peru ongolo kop. Man tere ni kot myero mie ngec con ikom ninodwe me pido, kan akot abedo iye kede kare me apido oyiko pido mere onyo mea cadenere iye. Man dang mitoni kot titi dano bal ame apidi danono iye dang ote nyute gin anyutu ni bal otiye me wek en dang yik pido kede cadenere. Jo aryo aryo lung apido myero omi gi kare me penyere iyi akinagi medo kede cadene gi ento cadene myero bed acel acel iyi kot me wek peku winy caden ajo okene. **Kot dang myero neni jami adek iping otiye:**

a) **Kabedo me imung me miyo caden pe bedo kede lworu me lok. (A safe place to talk)** Cadene okene bino lworo miyo caden ateni oko ka kom ngat odoto, onyo ngat okelo adot ikome tye inyim kot Atekere. Ka otimere aman, bino mite ni onwong kabedo me imung ame oromo kwanyo dog caden man iye, ote kelo kop ame caden man ame omio imung ca ,ote yaro inyim kot Atekere kede jo apido ote laro kopere dong kan aler.

b) **Twero me juru pido anyim iyi kot imalo; (The right to appeal to a higher court) -** Dano ducu tye kede twero me nwongo ngol ame ocoo acoa piny kun jo obedo ingol dwadwalo cing gi iye eka apido acel ape oyeng kede ngol man, twero wot juru ikot imalo. Aporere ka ngatoro pe oyeng ingol a komiti a jago Atekere en twero wot juru inyim Rwot Atekere te mede kede amanono; kun cung me juru mere myero bed anino 14 peru okato dang myero cung ikom adwogi me ngol ame kot iping oco ping.

c) **Ngol (Judgement)** - Man obedo MOKA ame kot Atekere kato kede iyonge winyo pido ame nyutu ni twero me lobo tye bot apido mene inyonge winyo pido. Ngol omiyo ka pido dong otum. Komiti me kot Atekere romo donyo kede MOKA kan aler cutu-cutu onyo dang icen ento mite ni myero omii nino ame ngol abedo iye dang ote kwano ngol kan aler inyim jo opido. Jo me kot atekere ducu ame owinyo pido myero dwadwalo cingi iyi ngol man. Iyi ngol myero jami magi bed iye.

- *Ngo okelo pido:* Man myero bed kede Nying ngat okelo pido, koko mere, ngat akoko tye ikome kede kwac ibot kot.
- *Kwene alara tye iye:* Lara ango atye kede ateni ame kot oneno te moko
- *Ngol:* Ngol myero lubdog opido, ngec me twero me lobo iot opido, Cadene, kede dul atye ibuk cik, kede dang nying buk cikono. Ngol dang myero ngol ngo angkat olo kop anwongo.
- *Pingo omio ngol obedo amino:* Atekere myero tit Kan aler ngo omio gi okato ingol ni ngatoro ni oloo awotere.
- Komiti memba duc owinyo kop myero dwadwalo cing gi ite ngol dang ote kwano kan aler inyim jo opido.
- *Signing documents:* Jo opido myero dang oket cingi ni oyee ngol onyo ojuru pi koporo atye ingol ame en pe yeng kede. Ngat ajuru myero omii coc ame kot ocoyo ikom ngol me wek en juru kede ikot amalu ame nino 14 (aparangwen) peru okato.